

ایران در دوران معاصر

تاریخچه و معرفی روزنامه ی وقایع اتفاقیه

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۳ اردیبهشت ۱۳۹۱ ۶۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

روزنامه ی وقایع اتفاقیه چهارده سال پس از روزنامه کاغذ اخبار، به کوشش «میرزا تقی خان امیر کبیر» در سومین سال سلطنت ناصرالدین شاه قاجار، روزنامه «وقایع اتفاقیه» منتشر گردید. اولین شماره این روزنامه در ۱۸ بهمن سال ۱۲۲۹ شمسی (۷ فوریه ۱۸۵۱ میلادی) بدون اشاره به نام وقایع اتفاقیه و فقط با عنوان «روزنامه اخبار دارالخلافه تهران» انتشار یافت که در صفحه اول آن علامت شیر و خورشید و عبارت «اسدالله الغالب» نوشته شده و در دو طرف آن تصویر دو درخت چاپ شده بود. در این شماره در مورد هدف انتشار روزنامه آمده است: «ا»

روزنامه ی وقایع اتفاقیه

چهارده سال پس از روزنامه کاغذ اخبار، به کوشش «میرزا تقی خان امیر کبیر» در سومین سال سلطنت ناصرالدین شاه قاجار، روزنامه «وقایع اتفاقیه» منتشر گردید.

اولین شماره این روزنامه در 18 بهمن سال 1229 شمسی (7 فوریه 1851 میلادی) بدون اشاره به نام وقایع اتفاقیه و فقط با عنوان «روزنامه اخبار دارالخلافه تهران» انتشار یافت که در صفحه اول آن علامت شیر و خورشید و عبارت «اسدالله الغالب» نوشته شده و در دو طرف آن تصویر دو درخت چاپ شده بود.

در این شماره در مورد هدف انتشار روزنامه آمده است:

«از آنجا که همت حضرت اقدس شاهنشاهی مصروف تربیت اهل ایران و استحضار و آگاهی آنها از امورات داخله و وقایع خارجه است لهذا قرار شد هفته به هفته احکام همایون و اخبار داخله مملکتی و غیره را که در دول دیگر گارت می نامند در دارالطباعة دولتی زده شود و به کل شهر های ایران منتشر گردد که اهالی ممالک ایران نیز در هر هفته از احکام دارالخلافه مبارکه و غیره اطلاع حاصل نمایند و از جمله محسنات این گارت یکی آن که سبب دانایی و بینایی اهالی این دولت علیه است دیگر اینکه اخبار کاذبه اراجیف که گاهی برخلاف احکام دیوانی و حقیقت حال در بعضی از شهرها و سرحدات ایران پیش از این باعث اشتباه عوام این مملکت می شد بعد از این به واسطه روزنامه چه موقوف خواهد شد و بدین سبب لازم است که کل امنای دولت ایران و حکام ولایات و صاحب منصبان معتبر و رعایای صادق این دولت روزنامه را داشته باشند و بر حسب قرارداد فوق در یوم جمعه پنجم شهر ربیع الثانی سنه 1267 به این کار شروع شد و مباشر این روزنامه به هر کس که طالب باشد هفته به هفته خواهد رساند.»

مدیریت روزنامه را «حاجی میرزا جبار نظام المهام» معروف به «تذکره چی» به عهده داشت. مترجمی روزنامه با

«ادوارد برجیس» انگلیسی بود و محرر روزنامه «میرزا عبدالله» بود که روزنامه را به خط خوش نستعلیق می نوشت. روزنامه در چاپخانه «حاجی عبدالمحمد» واقع در دروازه دولاپ چاپ می شد.

روزنامه وقایع اتفاقیه در قطع بزرگ، بر روی کاغذ خوب با خط نستعلیق درشت و هر صفحه دارای دو ستون به چاپ می رسید. شیر و خورشید زیر یک طاق هلالی بر صدر صفحه اول جای می گرفت و در فضای دو طرف طاق (بعد از انتشار چند شماره) مشخصه های روزنامه نوشته می شد. در سمت راست محل فروش روزنامه و در سمت چپ، قیمت تک شماره، سه ماهه، شش ماهه و یک ساله و قیمت اعلانات به چاپ می رسید.

بالای طاق، در یک سطر ضخیم تاریخ انتشار با قلم درشت تر نوشته می شد و زیر شیر و خورشید در سطر دیگری عبارت « اخبار داخله ممالک محروسه پادشاهی» را می نوشتند. در بخش اخبار داخله، اخبار دارالخلافه تهران، سایر ممالک محروسه یا سایر ولایات (با اسم، مثلاً ایالت فارس، خمسه، زنجان و...) و بعد احوالات متفرقه و غیره درج می شد. در بخش احوالات متفرقه اخبار ترجمه شده را از مطبوعات خارجی می گنجاندند. غیر از اخبار شاه، تصمیم های دولتی، جابه جایی های نظامی و اعلامیه های دولتی، این روزنامه را باید پیشتاز بخش «حوادث» در مطبوعات ایران دانست. حوادث درج شده در روزنامه از همه نوع بودند، از وقوع معجزه تا آتش سوزی، از سرقت تا کلاهبرداری و از دعوا تا خرمن سوزی.

تیتیر های کلی مثل امورات تجاری، اخبار اردوی همایونی، امورات قشون، احوال دول خارجه هم در روزنامه دیده می شوند. زیر احوال دول خارجه در بسیاری از شماره ها، اخبار کشورهای خارجی، زیر نام آن کشور که با قلم درشت تر از متن نوشته می شد، جای می گرفت.

روزنامه وقایع اتفاقیه تا شماره شانزده روزهای جمعه و از آن به بعد روزهای پنجشنبه در چهار صفحه و اغلب در شش صفحه و گاهی در هشت و به ندرت در دوازده صفحه منتشر می شد. قلم نگارش روزنامه بدون آرایش و پیچش است تا به راحتی خوانده شود، همچنین نثر روزنامه ساده، بدون صنایع لفظی و در حد خود بسیار روان است.

قیمت هر شماره از روزنامه وقایع اتفاقیه 10 شاهی بود و وجه اشتراک سالیانه آن 24 قران و اشتراک آن برای حکام، مباحشران، اعیان و تجار اجباری بود. امیر کبیر (تا قبل از عزل از مقام صدارت) دستور داده بود که هر کس از دستگاه دولت ماهیانه 200 تومان حقوق می گیرد باید مشترک این روزنامه باشد.

شبکه توزیع روزنامه نسبت به زمان خود، فعال و بسامان بود. امیر کبیر مقرر کرده بود که روزنامه را به محض چاپ به چاپخانه ها بفرستند و از آنجا سهم شهرستان ها به مراکز استان فوری ارسال شود. سهم تهران را هم در دفتر ویژه ای، به نام هر کس مشخص می کردند و به دست او می رساندند.

اولین آگهی های بازرگانی- اعلان- در روزنامه وقایع اتفاقیه چاپ شد. در شماره ششم (17 جمادی الاول 1267 قمری)

به آگهی فروش اجناس فرنگی در نزدیکی سفارت انگلستان بر می خوریم که برای جلب نظر جملاتی نظیر: «اعلاست و تازگی دارد» و «بعضی تا به حال در این ولایت هیچ نیاورده بود» در آنها قید شده بود. آن اجناس فرنگی متعلق به فردی به نام «مسیو روجیاری» بود و شامل اقلام مصرفی چون زنجیر ساعت، دستبند، میز و صندلی، ساعت، چینی، شمع، باروت، چتر، جعبه موزیک و... بود. این نخستین آگهی شناخته شده در مطبوعات ایرانی است.

از این روزنامه جمعاً 471 شماره منتشر شد که 40 شماره آن در عهد امیر کبیر بود، انتشار چهل و یکمین شماره آن فرمان عزل امیر از صدارت را به شرح زیر در بر داشت:

«سرکار اعلیحضرت قوی شوکت شاهنشاهی به اقتضای رای جهان آرای ملوکانه صلاح و حرفه ملک و دولت و خیر و ثواب امور سلطنت را در این معنی ملاحظه فرمودند که میرزا تقی خان را از پیشکاری دربار همایون و مداخله در امور داخله و خارجه و منصب امارت نظام و لقب اتابکی و غیره ذلک و کل اشغال و مناصبی که باو محول بود به کلی خلع و معزول فرمایند.»

روزنامه وقایع اتفاقیه تا شماره 470 (سال 1239 شمسی) با همان عنوان منتشر شد اما در شماره 471 با نام «روزنامه وقایع» منتشر شد و از شماره 472 به بعد «روزنامه دولت علیه ایران» نام گرفت. یک نمونه از اخبار خارجی منتشر شده در این روزنامه به نقل از شماره 20 (19 شعبان 1267 قمری) به شرح فوق می باشد: «اول کسی که چرخ باسمه [چاپ] در فرنگستان ساخت از آن هزار روزنامه در ساعت درآورد. خیال می کرد که کار بزرگ کرده است... بعد از آن همان شخص چرخ دیگر به طوری ساخت که در یک ساعت سه هزار روزنامه از او بیرون آورد... در این روزنامه ها نوشته اند که روزنامه نویسان نیویارک [نیویورک] ینگ دنیا چرخ ساخت است که ساعتی 20 هزار روزنامه از او بیرون می آید.»

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «تاریخچه و معرفی روزنامه ی وقایع اتفاقیه»، پارسیان دژ، ۱۳۹۱.

خواندن مقاله و پیوست های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://www.parsiandej.ir/articles/1074/pdf/روزنامه-ی-وقایع-اتفاقیه>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۵ آبان ۱۳۹۹